

EN KUNSTguide

VORES KUNST

*Kunst i de offentlige rum i
Lejre Kommune*

Lejre Kommunes Billedkunstråd

I 2014 besluttede kommunalbestyrelsen, at Lejre Kommune skulle have sit eget Billedkunstråd. Rådet blev oprettet i henhold til Lov om billedkunst og kunstnerisk formgivning, hvorefter en kommune efter lovens § 5 kan nedsætte et lokalt billedkunstråd til fremme af billedkunsten i lokalområdet.

Billedkunstrådets formål er at fremme billedkunsten lokalt og bidrage til dens alsidige og kunstneriske udvikling ved at rådgive Lejre Kommune i forbindelse med indkøb af kunstværker og kunstnerisk udsmykning af kommunale bygninger og pladser hvor mange mennesker færdes, samt ved at kvalificere og målrette borgernes møde med den professionelle billedkunst og gøre den nærværende i hverdagen.

Billedkunstrådet består af fem personer. Det ene medlem er fra kommunalbestyrelsen, dvs. en politiker. Tre medlemmer er udøvende, professionelle billedkunstnere, bosat i Lejre Kommune, og det femte medlem udpeges fra Lejre Kunstforening, der er en kunstforening oprettet af borgere i Lejre Kommune.

Da Billedkunstrådets funktionsperiode følger kommunalbestyrelsens funktionsperiode, ophører det nuværende Billedkunstråd sit arbejde med udgangen af 2017. Det bliver den nyvalgte kommunalbestyrelse, der udpeger medlemmerne af Billedkunstrådet for perioden 2018-21.

Udgivet af Lejre Kommunes Billedkunstudvalg
med støtte fra Lejre Kommune.

1. udgave af
Vores Kunst
Kunst i de offentlige rum i Lejre Kommune

1. oplag 1000
Redaktion: Lejre Kommunes Billedkunstråd

Skulptur på omslag: Tusindeårsstenen af Olaf Manske Andersen
Omslags foto: Palle Bruselius
Layout og omslag: mest af alt v/ Maria Bruun
Trykt hos KLS Pureprint A/S

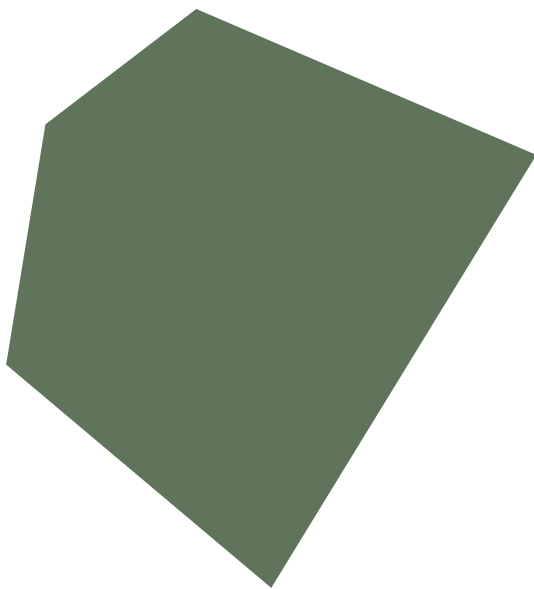
Tak til Eniro for hjælp med lokalkort

© 2017
Lejre Kommunes Billedkunstudvalg og Lejre Kommune

SILVER

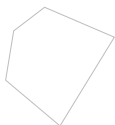
PurePrint® by **KLS**
Producent 100 % biobaseret
af KLS PurePrint A/S

VORES KUNST

Kunst i de offentlige rum i

Lejre Kommune

Introduktion til kunstguiden

Den kunstguide, som du nu har fået i hånden, skal give dig lyst til at gå på opdagelse i "Vores Kunst" i Lejre Kommune. Vi har nemlig mange lokale steder, der alle ligger udendørs og frit tilgængelige, som er et besøg værd. På disse steder i de offentlige rum kan du betragte kunstværker – skulpturer og landart af forskellig art – samt besøge gravsteder for kulturpersoner, der i en periode af livet har været bosiddende i kommunen og har gravsted på en af kirkegårdene i kommunens sogne.

Kunstguiden omfatter i alt 18 kunstværker, der fordeler sig med 14 skulpturer, tre landart og et sommerhus(!). Endvidere har vi udvalgt seks gravsteder for fire billedkunstnere, en musiker og en forfatter. Du kan i index'et i guiden få et overblik over de 20 besøgssteder og navnene på de omtalte personer.

Du kan få det geografiske overblik over besøgsstedernes beliggenhed i kommunen på de vedlagte kort. Og så har vi lagt faktaboxe ind i kunstguiden, der giver nogle vigtige informationer, der har tilknytning til kunstværkerne eller til kulturpersonerne.

Lejre Kommune kan således bryste sig af at kunne fremvise en spændende samling af kunstværker i de offentlige rum, der er udført af markante danske kunstnere, samt mange gravsteder på sognenes kirkegårde for kendte danske kulturpersoner. Guiden er et vindue til denne del af den lokale kulturhistorie.

Der er foretaget et udvalg af kunstværker og gravsteder, og kriterierne for udvælgelsen gennemgås nedenfor. Men det er åbenlyst, at man især som lokalkendt læser kan undre sig over, eller måske endda være direkte uenig i de foretagne udvælgelser. Denne holdning accepterer vi naturligvis.

Udvælgelseskriterier:

Det første kriterium har været kun at medtage kunstværker, der er offentlige tilgængelige for alle og på alle tidspunkter i døgnnet og på alle ugens dage hele året rundt. Der skal ikke spørges om lov, man mødes ikke af en lukket dør, og man skal ikke varsle sin ankomst på forhånd. Kirkegårdene falder inden for dette kriterium, selv om der eventuelt lokalt kan være tidsmæssige restriktioner for besøg.

Næste kriterium – inden for kategorien kunstværker – har været at udvælge billedkunstværker, der opfylder følgende definition på et kunstværk: et kunstværk er et anliggende kraftfuldt udtrykt i et medie. Bortset fra et enkelt er alle billedkunstværkerne synlige og har et kraftfuldt anliggende – et budskab. Det ene ikke-synlige kunstværk opfylder til gengæld i definitionen på det kraftfulde i særlig stor grad!

Dernæst har et kriterium – inden for kategorien gravsteder for kulturpersoner – været at udvælge kulturpersonligheder, der var markante inden for hver deres kunstgenre: maleri-litteratur-musik, og i livet i væsentligt omfang har været bosiddende i kommunen, og som nu har gravsted på en kirkegård i et af kommunens sogne.

Da guidens formål, ud over en præsentation af kunstværkerne og kulturpersonerne, er at give dig som læser lyst til at opsøge de nævnte lokale steder, har det været et kriterium at tilstræbe en vis geografisk fordeling af besøgsstederne, således at hele kommunens geografiske område i store træk bliver repræsenteret.

Og endelig har et kriterium været, at kunstguiden ikke måtte blive for omfangsrig.

Vi ønsker god tur til besøgsstederne
– og god læselyst!

Lejre Kommunes Billedkunstudvalg

Indhold

BESØGSSTEDS

NR.

- Lokalkort**
GL. LEJRE – LINDENBORG 8
- 1 **Hov Hjeml efter Skjold**
SKULPTUR / LEJRE MUSEUM / PETER BRANDES 10
- 2 **Ungdom**
SKULPTUR / EFTERSKOLEN LINDENBORG / POVL SØNDERGAARD 12
- Lokalkort**
KIRKE HYLLINGE – EJBY – RYE 14,15
- 3 **Hesteofringen**
LOKATION / KIRKE HYLLINGE / BJØRN NØRGAARD 16
- 4 **Storketårnet**
SKULPTUR / KIRKE HYLLINGE / MARTIN RICHARD OLSEN 20
- 5 **Portal 2000**
SKULPTUR / KIRKE HYLLINGE / SØREN SCHAARUP 24
- 6 **Kragereden**
SOMMERHUS / EJBY STRANDVEJ / POUL HENNINGSEN 26
- 7 **Sæl**
SKULPTUR / EJBY HAVN / KARL GLEM 28
- 8 **Skulptur**
SKULPTUR / EJBY / MICHAEL MARTINU 30
- 9 **To gravsteder**
BILLEDKUNSTNER / RYE KIRKEGAARD / RICHARD MORTENSEN 32
BILLEDHUGGER / RYE KIRKEGAARD / MICHAEL MARTINU 33
- Fakta**
HENRIK CHRISTENSENS KUNSTFOND 38
- Lokalkort**
KIRKE HVALSØ – SKOV HASTRUP 40, 41
- 10 **Tusindårsstenen**
SKULPTUR / HVALSØ / OLAF MANSKE ANDERSEN 42
- 11 **Fugl**
SKULPTUR / HVALSØ / OLE CHRISTENSEN 44

BESØGSSTEDS

NR.

- 12 **Vandsøjler**
SKULPTUR / HVALSØ / OLE CHRISTENSEN 46
- 13 **Tyren**
SKULPTUR / HVALSØ / GITTE BJØRN 48
- 14 **Nådekorset**
LANDART / HVALSØ / INGVAR CRONHAMMAR 50
- 15 **Vikinge Knude**
SKULPTUR / HVALSØ / OLAF MANSKE ANDERSEN 52
- 16 **Vandkunsten**
SKULPTUR / HVALSØ / LILY TROELSØ BORRING 54
- 17 **Kuglen**
LANDART / SKOV HASTRUP / JØRN HANSEN 56
- Lokalkort**
OSTED – ALLERSLEV 58, 59
- 18 **Skulptur**
LANDART / OSTED / JØRN HANSEN 60
- Om Præstealléens historie** 62
- 19 **Et gravsted**
MUSIKER / OSTED KIRKEGÅRD / NIELS HENNING ØRSTED PEDERSEN 64
- Fakta**
GUDERNES STRÆDE 68
- 20 **Tre gravsteder**
FORFATTER / ALLERSLEV KIRKEGÅRD / MARTIN A. HANSEN 70
MALER / ALLERSLEV KIRKEGÅRD / OLE SØNDERGAARD 72
BILLEDHUGGER / ALLERSLEV KIRKEGÅRD / POVL SØNDERGAARD 72
- Fakta**
NATIONALPARK SKJOLDUNGERNES LAND 74
- Lokalkort**
NATIONALPARKEN 75
- Litteratur og billedfortegnelse** 77
- Personindex** 78

1 Hov Hjelm efter Skjold

SKULPTUR / LEJRE MUSEUM / PETER BRANDES

10

LINDENBORG

Hov Hjelm efter Skjold

Skulptur udført af Peter Brandes

Kunstværket står på ankomstpladsen foran Lejre Museum i Gl. Lejre. Museets adresse er Orehøjvej 4B, 4320 Lejre.

Lejre Museum blev etableret i perioden 2003-2005 i de tidligere Hestebjerggårds bygninger.

I museets åbningsår i 2005 blev Peter Brandes markante og kraftfulde skulptur afsløret. Skulpturen var fra 2005 til 2016 placeret i museets lukkede gård. Men i forbindelse med planerne om at flytte museets hovedindgang fra østsiden til sydsiden, foreslog kommunens nydannede billedkunstråd, at skulpturen blev flyttet udenfor på pladsen syd for bygningen. Dermed blev det ellers "hemmelige" værk synligt og tilgængeligt for alle, der besøger dette smukke, historiske område.

Efter aftale med bestyrelsen for Hestebjerggård og museets ledelse bestilte og finansierede Billedkunstrådet MASU Planning til at udarbejde en plan for etablering af ankomstpladsen, hvor skulpturens placering blev integreret. Kommunen finansierede anlæg af pladsen og flytningen af skulpturen, således at indvielsen kunne finde sted i september 2016.

Kunstværket:

Værkets titel henviser til Kong Skjold. Ifølge sagnet kom en snekke for fulde sejl med løvehoved og hjertesejl drivende på åen i Lejre. I båden lå det spæde drengebarn Skjold på et neg som en gave fra Odin til danskerne. De samlede sig til et samfund under ham, og byggede og bosatte sig i Lejre, hvor de herskede i mange år sejrrikt, retfærdigt og lykkeligt over landet. Da Kong Skjold var død, udrustede danskerne en ny, pragtfuld snekke og lagde ham på den. Da vinden var til det, sendte de snekken udad åen, opad fjorden, over havet tilbage til Odin.

Efterkommerne efter Kong Skjold, blandt andet sønnesønnerne Roar og Helge, kaldtes Skjoldungerne, som i nutiden har givet navn til Danmarks 4. nationalpark: Nationalpark Skjoldungernes Land

(Læs om nationalparken i faktaboksen side 74).

Kunstneren:

Skulpturen, der er af bronze, er udført af Peter Brandes, der er født i 1944. Peter Brandes er autodidakt maler, grafiker og billedhugger, der arbejder ekspressionistisk. I 1960'erne arbejdede han med maleri og grafik. Men fra slutningen af 1980'erne har skulpturen, glasmosaikken og keramikken været dominerende. Han har udført en række kirkeudsmykninger, bl.a. syv store glasmosaikker til Vejlå Kirke i Ishøj i 1997, og bronzedøren til Kongeporten samt nyindretningen af Sankt Andreas' Kapel i Roskilde Domkirke i 2010. Han har også udsmykket facaden på Roskilde Museums hovedindgang i Skt. Ols Stræde. På Hestetorvet i Roskilde står tre store keramiske krus udført af Peter Brandes.

Ungdom

Skulptur udført af Povl Søndergaard

Kunstværket er placeret på Efterskolen Lindenburgs ejendom. Skolens adresse er Borrevejlevej 26, Lindenburg, 4000 Roskilde. Man må gerne færdes på grunden, hvis man overholder skolens regler. Ankommer man i bil følges parkeringsanvisningen. Man skal gå mod vest i retning af vandet. Skulpturen står nedenfor Bakkehuset ("Pejsestuen") med udsigt ud over Lejre Vig.

Før efterskolen overtog ejendommen i 2012 var stedet i mange år kendt som Borrevejle Fest-, Idræts – og Lejrplads, og i folkemunde hed stedet slet og ret "Borrevejle". Initiativtageren til oprettelsen af Borrevejle var Valdemar Hansen fra Osted. Som formand for Roskilde Amts Gymnastikforening stod han i spidsen for foreningens indkøb af området i 1931. På skrænten ud mod vandet er rejst en mindesten for Valdemar Hansen, der hylder ham som den ildnende igangsætter.

Valdemar Hansen købte skulpturen "Ungdom" af dens skaber, billedhuggeren Povl Søndergaard. Skulpturen var i slutningen af 1930'erne med på en udstilling i København, hvor Valdemar Hansen havde set den. Prisen på værket var 10.000 kr., men det blev ikke solgt. Senere kontaktede Povl Søndergaard Valdemar Hansen og sagde: "Jeg kan huske, at du gerne ville have haft min statue til din festplads i Gevninge. Hvis du er interesseret endnu, skal du få den for 4.000 kr." Valdemar Hansen slog til og han forærede skulpturen til Borrevejle, hvor den blev placeret på sin nuværende plads foran Bakkehuset, og siden tjente som vartegn for Borrevejle. Det kan nævnes, at der i indenfor i Bakkehuset findes et vægmaleri udført af Povl Søndergaards far, Ole Søndergaard, der viser de to kongesønner Roar og Helge, der skjuler sig for den onde kong Frode.

Der er ikke offentlig adgang til Bakkehuset.

Kunstværket:

Skulpturen hedder "Ungdom" og findes i mange varianter. Den blev opstillet på Genforeningspladsen i København i 1934, hvor den hedder "Mand og Pige". Med sit let stiliserede bevægelsesmotiv er værket både karakteristisk for kunstneren og for tiden. Flere lokale borgere ejer bronzeafstøbninger af skulpturen i mindre format.

Kunstneren:

Povl Søndergaard (1905-1986) var billedhugger. Han var søn af maleren Ole Søndergaard. Han ligger begravet på Allerslev Kirkegård. Samme sted som sin far. Læs under 20. besøgssted, side 71.

Povl Søndergaard stod i billedhuggerlære fra 1920-1924, og efter teknisk skole blev han optaget på Kunstakademiet. Han udstillede første gang på Kunstnernes Efterårsudstilling i 1929 og fra 1930 var han at finde på Charlottenborg. I 1932 modtog han akademiets guldmedalje for skulpturen "Pige, der sætter hår". Skulpturen blev af Ny Carlsbergfondet bestilt i bronze og i 1933 skænket til Lolland-Falsters Kunstmuseum i Maribo. Skulpturen stod i mange år i Maribo, men tilhører nu Fuglsang Kunstmuseum. Dette museum ejer flere mindre værker af Povl Søndergaard. En anden version af skulpturen står i en gårdhave på Hotel Nyborg Strand. Povl Søndergaard var som kunstner beslægtet med billedhuggeren Kai Nielsen, hvilket ses i hans portrætbuste af kollegaen Knud Nellemose, der findes på Statens Museum for Kunst. Hans måske mest kendte værk er monumentet for Knud Rasmussen, der står på Kystvejen i Charlottenlund.

3 Hesteofringen

LOKATION / KIRKE HYLLINGE / BJØRN NØRGAARD 16

4 Storke-tårnet

SKULPTUR / KIRKE HYLLINGE / MARTIN RICHARD OLSEN 20

5 Portal 2000

SKULPTUR / KIRKE HYLLINGE / SØREN SCHAARUP 24

- 6 Kragereden
SOMMERHUS / EJBYS STRANDVEJ / POUL HENNINGSEN 26
- 7 Sæl
SKULPTUR / EJBYS HAVN / KARL GLEM 28
- 8 Skulptur
SKULPTUR / EIBY / MICHAEL MARTINU 30
- 9 Gravsteder
BILLEDKUNSTNER / RYE KIRKEGAARD / RICHARD MORTENSEN 33
billedhuger / RYE KIRKEGAARD / MICHAEL MARTINU 32

Hesteofringen

Hesteofringen udført af Bjørn Nørgaard

Et stykke oppe i Hornsherred, når man hverken vælger Hornsherredvej på østsiden, eller Elverdamsvej på vestsiden, men Vintappervej, der ligger midt i herredet, passerer man en landejendom nr. 56 på venstre side, når man kommer sydfra. På denne ejendoms jord, der vender mod vest, fandt hesteofringen sted den 30. januar 1970. Ejendommen er privatejet, hvilket man som besøgende skal respektere. Derfor skal man blive ude på den offentlige vej, i vejkanterne, og skue ind over markerne mod vest, forestille sig, at følgende begivenhed fandt sted: Den rituelle dissektion af en hest, som er et banebrydende værk i den danske kunsthistorie.

Kunstværket:

I udstillingskataloget LOUISIANA-REVY, nr. 3, januar 1970 kunne man i forordet, der havde Knud W. Jensen som medforfatter, læse, at et museum for moderne kunst har

"... en forpligtelse – og en velkommen og spændende opgave – at vise udstillinger af de helt aktuelle strømninger, af hvad der sker i internationalt kunstliv netop nu. En sådan konfrontation er nødvendig – ikke mindst for et lille land – for de udøvende kunstnere og for det kunstinteresserede publikum. Louisiana har tidligere forsøgt at løse denne opgave (...) Med udstillingen "TABERNAKEL" føres denne linje videre. I sin ydre karakter er denne udstilling vidt forskellig fra de fleste tidligere udstillinger på Louisiana. Man vil ikke finde mange billeder eller skulpturer i almindelig forstand, men en række forskellige kunstneriske manifestationer i utraditionelle materialer. En livlig aktivitet og en stor fysisk indsats fra kunstnernes side har i løbet af de sidste 14 dage forandret museet radikalt. Også i udstillingsperioden vil der ske noget hele tiden, flere af de danske kunstnere vil opholde sig i deres "afdeling" og arbejde videre på den."

På udstillingen blev vist værker af de internationale kunstnere Joseph Beuys, Jan Dibbets, Richard Long og Panamarenko og af de danske kunstnere Poul Gernes, Per Kirkeby, Arthur Køpcke, Peter Louis-Jensen og Bjørn Nørgaard. Bjørn Nørgaard var repræsenteret med ét værk: "Stald (eller dissektion)."

Dette værk bestod af tre satser:

1. Opstaldningen med udstilling af tomme glas.
2. Oftringen og dissektionen.
3. Udstilling af præparaterne – hestens indvolde.

Han havde indkøbt en hest Tulle til lejligheden, men da Louisiana nægtede at lade hesten komme ind i sin stald på museet, da det var et brud på lovgivningen om fremvisning af levende dyr, blev hesten opstaldet på den nærliggende Stensbjerggaard, og hver dag kørte Bjørn Nørgaard Tullens friske gødning til museet og placerede det i stalden, for at illudere hestens tilstedeværelse. Bjørn Nørgaard havde også indkøbt 400 syltetøjsglas, som var udstillet i stalden, til brug for den varslede dissektion af hesten. Værkets første sats blev gennemført – dog uden hest – i perioden fra den 24. januar 1970 indtil den 7. februar, hvor alle de danske kunstnere forlod udstillingen i protest.

Da anden satsen – oftringen og dissektionen på museet – også blev mødt af et forbud både fra Knud W. Jensen og politimesteren i Helsingør, besluttede Bjørn Nørgaard derfor at skifte museets ramme ud med dagspressen som ramme. Han henvendte sig til Ekstra Bladet, der stillede kunstanmelder Alex Steen og fotografen Jørgen Schytte til disposition. Gennem kunstneren Henning Christiansen, der var lokalkendt, fik Bjørn Nørgaard adgang til en mark tilhørende gårdejer Viggo Petersen, Vintappervej 56, lidt syd for Kirke Hyllinge. Her fandt anden sats – oftringen og dissektionen – sted den 30. januar 1970.

Anden sats bestod af følgende elementer:

- En slagting af hesten, der forinden var pyntet med sorte og røde silkebånd, og havde fået navnet "Røde Fane", udført af den lokale slagter Eskild Karlsen.
- En bibellæsning og dissektion af hesten, hvis indvolde blev fyldt over i syltetøjsglas, udført af Bjørn Nørgaard, der var iklædt en rituel skinddragt.
- En recitation af digtet "Min kære døde hest", der blev sunget af Lene Adler Petersen, mens hun iklædt en hvid kjortel gik omkring offerstedet bærende på et sort trækors.
- Et violinspil udført af Henning Christiansen.
- En 8 mm filmoptagelse udført af Peter Louis-Jensen og Erik Hagens.

Bjørn Nørgaard på offerpladsen 2016

Da dissektionen foregik på en frostklar vinterdag blev både hest og formalin, som indvoldene skulle opbevares i, efterhånden så dybfrossen, at der kun blev fyldt 199 glas. Glassene blev udstillet i en periode i 1970 i Studenterforeningens bygning på H. C. Andersens Boulevard i København. Konservative Studenter, der rådede over lokalerne, var imod den censur, som værket havde mødt. Dermed blev værkets tredje sats også gennemført. I dag kan man på AROS Kunstmuseum i Aarhus opleve værkets anden og tredje sats: Museet har indrettet et særligt lokale, hvor følgende dele af værket kan ses: 112 glas med hestens indvolde opstillet på en reol fordelt på i alt 6 hylder. Endvidere vises filmen, hvor slagtingen og dissektionen finder sted, og hvor recitationen og violinspillet kan høres.

Værket på AROS præsenteres med følgende tekst:

"Hesteofringen var tænkt som en protest mod danskernes ligegyldighed over for den daværende Vietnamkrig. Nørgaards handling fik massiv bevågenhed, og værket, hvor ofringen af dyr sidestilles med ofringen af menneskeliv, er banebrydende i den danske kunsthistorie."

Kunstneren:

Bjørn Nørgaard (f. 1947) er autodidakt. Han forlod gymnasiet og blev optaget på Eks-skolen i 1964. Her lærte han betydningen af det kollektivt udførte kunstværk, der ofte havde karakter af performance. Han sympatiserede med ideologien bag 68-generationens oprør og har i tidsskriftet "Hætsj"

Bjørn Nørgaard 1970

formuleret sig om kunstens dialog med samfundslivet.

Han deltog i kunstens bevægelse fra kunstens institutionelle regler til anti-kunst: Et farvel til kunsten og et goddag til livet. I samme bevægelse fornyede han kunstens materialer og skabte mange hybride store skulpturer i de offentlige rum, der anvender genstande fra dagligdagen som symboler, fx kaffekopper, rugbrød og biler. Han kaldte sine værker for folkelig klassicisme.

Bjørn Nørgaard anser kunsten som et demokratisk medium, der bygger på en elementær undersøgelse af menneskers livsvilkår. Kunstværker i de offentlige rum skal være socialt aflæselige, men værket må ikke være entydigt aflæseligt. Beskueren skal læse sin egen hensigt ind i værket, og derfor må en ny skulptur ikke være en gentagelse af den forrige. Når kunstbegrebet bliver udfordret af populist, der stiller spørgsmålstegn ved den "uforståelige" kunst, så anvender populist begreber fra en helt anden virkelighed til at påstå, at man kan forhindre den nye virkelighed, der allerede er en realitet. Efter Bjørn Nørgaards mening er dialogen om kunst i samfundet en uhyre vigtig dialog, der skal tages om kunstens faglighed og kvalitet. Kunsten er et eksemplarisk område, hvor man faktisk diskuterer kunstens kvaliteter.

Man kan møde Bjørn Nørgaards skulpturer i offentlige rum mange steder i landet. I Roskilde står "Ragnarok" foran Roskilde Museum, i Høje Tåstrup står "Thors Tårn", og på torvet i Næstved står "Slattenpatten".

Storketårnet

Skulptur udført af Martin Richard Olsen

Skulpturen står på en plads ved Ammershøjparken, der er et kommunalt plejecenter i Kr. Hyllinge. Der er offentlig adgang til skulpturen. Det anbefales, at skulpturen besøges i dagtimerne, da aftenbesøg kan skabe utryghed hos de faste beboere.

Kunstværket:

Tårnet er 9½ meter højt. Det står i råglasseret stentøj. Værket er en fortælling om livets forskellige aldre, samt myter, eventyr og historier. Værket blev afsløret i oktober 2009 og Statens Kunstfond valgte kunstneren og ydede økonomisk tilskud til kunstværket.

Kunstneren har givet følgende beskrivelse af værket:

"Dets første titel var "Der er plads til alle", og det står på en af sokkelstenene, og det er min indstilling til tilværelsen. Sidenhen kaldte jeg det Storketårnet fordi det jo er det, det er blevet. Jeg havde før lavet skitser til tårnet med bevoksning og fuglehuller, som en slags ideer til noget jeg kunne tænke mig at lave og dem kiggede jeg nu på og så barberede jeg dem ned, og snakkede med Tommerup keramiske værksted, om hvor stort jeg kunne få det for pengene. Mod at jeg fungerede som både kunstner og arbejdsmand under arbejdet med værket kunne det fungere økonomisk og jeg boede næsten 1 år i Tommerup i en campingvogn. Og de var fantastiske og meget tålmodige professionelle mennesker på værkstedet. Værket blev måske alt for stort og voldsomt, men jeg følte ligesom at her var min chance for at vise hvad jeg kunne og havde lært under mit ophold på jorden. Det er faktisk nok mit livsværk, som jeg er meget taknemmelig for at have fået lov at lave.

På 1. sal er menneskene og vores relationer til hinanden. Alle figurerne har navne som onkel, far, morfar, fætter, tipoldemor osv. Den lille pige hedder oldemor, for engang var oldemor selv en lille pige.

På 2. sal er fantasien, religionen, drømmene. En grønlandsk åndemaner Angagok, der renser havets Moders hår, møder Kirke Hyllinge, en flyvende dansk rengøringskone, der hedder Mor.

3. sal er naturen, her de smukke træstammer, der står som søjler rundt omkring os.

4. sal er kulturen, vores hvide kirketårne, der altid lyser op rundt i landskabet, når man står på en bakketop.

Op igennem tårnet er der ca. 180 huller til forskellige fuglearter, insekter og flagermus. Keramik skal være hult for ikke at springe, når det brændes, dvs. jeg udnyttede de hulrum, der under alle omstændigheder skulle være der, og forsøgte at invitere dyrene med ind i værket, i stedet for som vi plejer, at gøre alt for at de ikke har plads. Ligeså med storkereden. Storken er en mytologisk fugl, den kom med de små børn sagdes det. Her leger jeg med, at den måske også tager os med tilbage. Storken åd også rotter og frøer og hjalp os med at holde rent, og det var en meget velkommen gæst over hele landet. Desværre har vores rationelle livsstil fortrængt storkene. De står faktisk – bogstavelig talt – lige nede på den anden side af grænsen, og venter kun på at vi gør plads til den igen.

Stenene i bunden er lagt for at beskytte tårnet og ligger bl.a. efter retningen på vinter og sommer solhverv, og Sirius. Helt inspireret af vores smukke gamle stendysser”

Den lokale kommunal- og landspolitiker Flemming Damgaard Larsen, der var initiativtager til at kunstværket blev sat op i Kirke Hyllinge, sagde ved afsløringen, at søjlen udtrykker håbet. I forbindelse med udarbejdelsen af denne kunstguide gjorde Martin Richard Olsen opmærksom på, at mens han modellerede tårnet, fandt han ud af, at når skulpturen var sat op, ville man nærmest kunne se fra tårnet til den mark på Vintappervej, hvor Bjørn Nørgaard foretog ”Hesteofringen” (læs s. 16 ff). Derfor har kunstneren ristet Bjørn og Lene (Bjørns kone) med korset og en flået hest ind som motiv på den side af tårnet, der vender over mod denne mark. Martin Richard Olsen synes selv, at det var så smukt et tilfælde, at hans skulptur stod så tæt på denne lokationen, at motivet lige passede ind.

Kunstneren:

Kunstneren hedder Martin Richard Olsen. Han er født i 1955 i København. Han gik de første fem år i skole i Grønland. Har boet på Fyn, Jylland og bor nu på Sjælland med værksted i Næstved.

Portal 2000

Skulptur udført af Søren Schaarup

Skulpturen står på Kirke Hyllinge skoles grund. Den står på en gårdsplads, hvortil der er offentlig adgang således: Man skal gå op ad trappen, der ligger ved de to p-pladser til højre for Kr. Hyllinge Bibliotek i Bygaden. Man skal følge stien mellem de to bygninger og gå op ad jerntrappen og ned igen og ind i gården. Skulpturen står i den sydvestlige ende af gården. Besøges skulpturen i skoletiden, skal man respektere, at gårdspladsen anvendes af skolebørn eller skolens ansatte.

Kunstværket:

Skulpturen, der har titlen "Portal 2000", er udført i Rød Vongagranit fra Sverige. Den blev opsat i 2000 og var finansieret af den daværende Bramsnæs Kommune.

Kunstneren:

Skulpturen er udført af den lokalt bosiddende kunstner Søren Schaarup (født 1952). Han er oprindelig læreruddannet og har undervist i kunstfaglige fag på skoler, seminarier og på Danmarks Pædagogiske Universitet. Søren Schaarup debuterede som billedhugger i 1992, og har siden 1999 levet som professionel kunstner. Han er medlem af kunstnersammenslutningen Aurora og gruppen Billedhuggerne.dk Han har modtaget Carl Nielsen og Anne Marie Carl Niensens legat.

Som formand for Dansk Billedhuggersamfund, er han medansvarlig for de mange skulpturudstillinger og – biennaler, som denne sammenslutning afholder rundt omkring i Danmark, fx i Palæfløjen i Roskilde i 2007, i Kongens Have i 2008, i Ølgod i 2009, 2011, 2013 og 2015 samt udstillinger på Augustenborg Slot.

Som en del af "Kulturstrøget" i Roskilde er der opstillet en granitskulptur af Søren Schaarup på hjørnet af Algade og Rosenhavestræde i Roskilde. Skulpturen er udført i Blå Rønnegranit og opsat i 2014. Den fungerer som vandkunst ved at vandet sprøjter op på undersiden af skulpturen, og danner "udspringet" til den "kilde", der løber ad Rosenhavestræde ned mod

hovedindgangen til Roskilde Museum ved Skt. Olai Plads. Kilden ender i et rundt bassin med Bjørn Nørgaards skulptur "Ragnarok" i midten.

Kragereden

Sommerhus tegnet af Poul Henningsen

Sommerhuset ligger på Ejby Strandvej nr. 7, der er en sidevej til Elverdamsvej. Huset er privatejet, hvilket skal respekteres som besøgende. Huset kan beskues fra vejen.

Værket:

Sommerhuset, er bygget i træ og er meget atypisk i sin form. Huset har tilhørt tidligere statsminister Jens Otto Krag. Det var i 1950'erne Krag's foretrukne opholdssted, hvor den svenske skuespillerinde Birgit Tengroth, et inkarneret storbymenneske, blev "installeret" efter deres bryllupsrejse i sommeren 1950.

Kunstneren:

Huset er tegnet af arkitekten Poul Henningsen (1894-1967), kaldet PH. Forfatteren Paul Hammerich har skrevet følgende om PH:

"PH var en horeunge, forfulgt af uheld. Allerede inden knægten fyldte to år, flygtede hans far til Amerika som offer for en sædelighedsaffære. Flygtningen var ikke engang hans rigtige far – for det var journalisten og forfatteren Carl Ewald. Og moderen, den smukke forfatterinde-spire Agnes Henningsen, var lige så fattig som ambitiøs og satte derfor lille Poul i pleje hos en snedkerfamilie i Vordingborg.

Denne skæve start blev hans lykke. Inden han var fem, var han udlært snedker. Samtidig formedes hans indre udvikling af Mor Agnes' omgangskreds af modernistiske intellektuelle. På dette fundament af solid provinsiel middelstand og flagrende brandisiansk københavnerliv blev PH den store håndværker i dansk åndsliv. En klasseløs kunstner, der evnede at løfte og forny den kulturradikale tradition..."

PH var virtuos på mange instrumenter: arkitekt, maler, belysningsmester, opfinder, dragebygger, kritiker, revyforfatter, digter og gourmet.

KUNSTVÆRK / SKULPTUR / EJBY HAVN

Sæl

Skulptur udført af Karl Glem

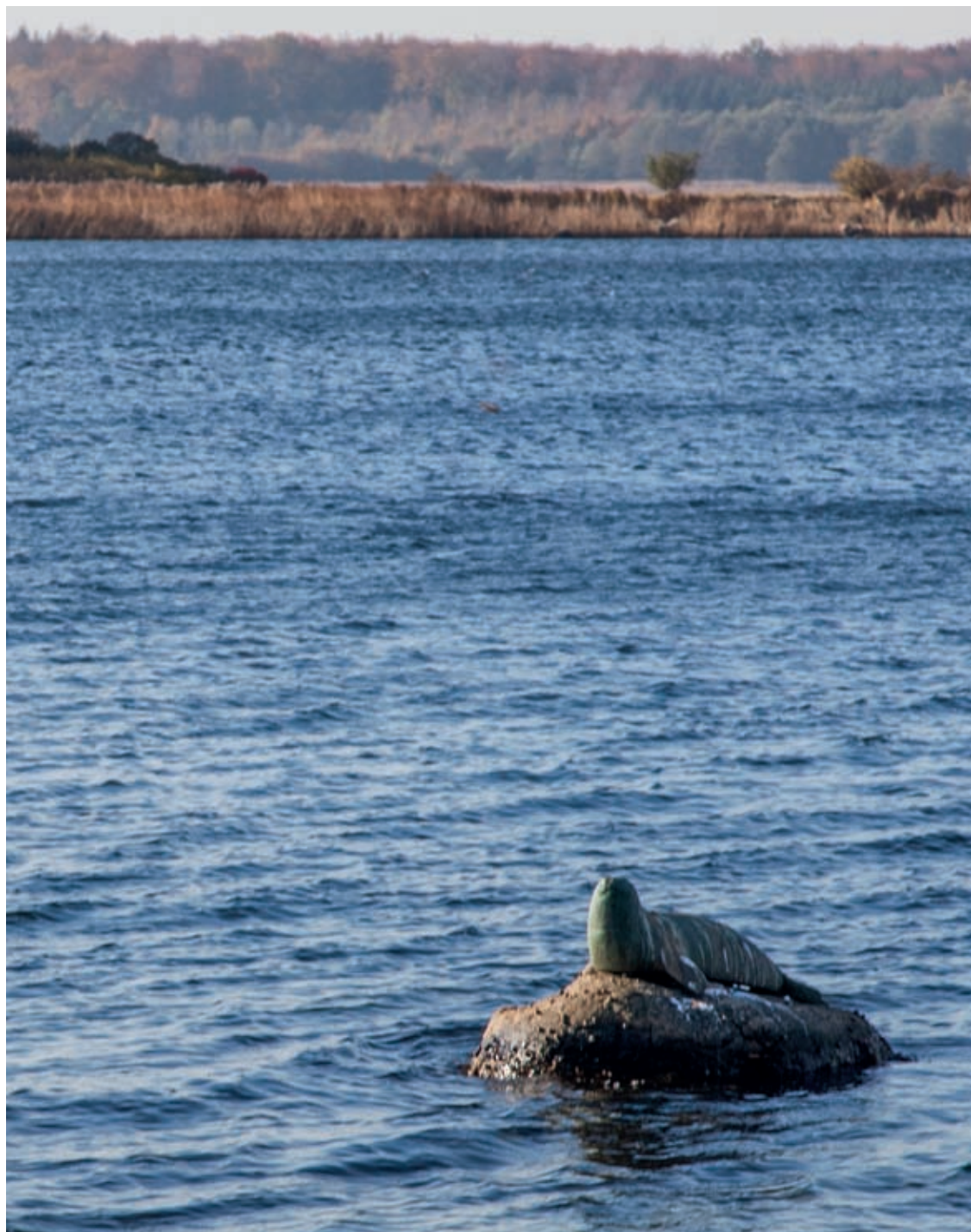
Skulpturen står synligt ca. 50 meter ude i Issefjordens vand ved Ejby Havn. Havnen ligger for enden af Ejby Havnevej, der er en sidevej til Ejby Strandvej. I havnen skal man gå ad Fjordstien ca. 200 meter mod syd. Det er en ujævn gangsti, hvor der ikke må cykles. På land ud for skulpturen ligger et lille hvidt hus med en træbænk, der har udsigt ud over vandet.

Kunstværket:

Skulpturen, der er hugget ud i granitsten, står på en naturgranitsten.

Kunstneren:

Værket er udført af billedhuggeren Karl Glem (1906-1976). Han lærte stenhuggerhåndværket i sin fars værksted i Roskilde. Karl Glem har fortrinsvis udført portrætter og gravmonumenter. Han var en varm beundrer af billedhuggeren Kai Nielsen. I Roskilde by findes flere værker af Karl Glem, fx "Frøspringvandet" og "Hestebrønden".

KUNSTVÆRK / SKULPTUR / EJBY

Skulptur

Skulptur udført af Michael Martinu

Skulpturen står på et grønt område mellem indkørslen til Bramsnæsvigskolen og Grønnegårdens Plejecenter i Ejby, Elverdamsvej 200.

Kunstværket:

Det er fremstillet i jern og har i tidens løb fået den naturlige rød-brune farve.

Kunstneren:

Værket er udført af Michael Martinu. Han blev født i Wien i Østrig i 1940 og hans liv var en eventyrroman. Journalisten Claes Kastholm Hansen skrev bl.a. følgende om Michael Martinu i 1990:

"Han var krigsbarn og flygtning i det hærgede Europa. Faderen var chauffør for tyskerne i det besatte Østrig og kørte i fast rutefart mellem Wien og Budapest. Faderen havde kone og børn i Budapest, men lærte en pige at kende i Wien, og kærlighedsfrugten blev Michael. Moderen døde to år efter fødsel og lille Michael blev anbragt på et katolsk plejehjem. Michael blev først forenet igen med sin far i 1950, efter at faderen var flygtet fra en russisk fangelejr. Michael var da 10 år gammel. Far og søn vagabonderede i Mellemeuropa, og Michael endte i Wien, hvor han blev uddannet skorstensfejer. På et aftenkursus i byen hos en malerprofessor lærte han at tegne efter model. Professoren elskede kvinder og sagde til Martinu: "Sie sind gut, aber der Weg ist noch lange." Og det var sandt. Vejen for Michael som kunstner blev lang. Han tog hyre som matros og fik kendskab til de danske kyster og ville se, hvad der lå bag disse kyster. Han kom og blev forelsket."

Han bosatte sig i Danmark i 1964, og havde sin første kunstudstilling i 1969. Han blev medlem af kunstgruppen Co-X 1971. Hans gennembrud som kunstner kom dog først efter 20 år som aktiv kunstner. På den store, og velbesøgte u-censurerede "Carte Blanche" udstilling i Forum i 1990 fik Michael Martinu succes og blev opdaget af galleriejerne og publikum. Michael Martinu bosatte sig i Rye, og hans hjemkommune, Bramsnæs Kommune, købte i 1990 fire malerier af ham, der indgår i udsmykningen på plejehjemmet Grønnehave i Ejby. Der er ikke offentlig adgang til pleje-

hjemmet. Men foran kan man se hans jernskulptur.

I 1991 blev der på Hvalsø Rådhus arrangeret en udstilling af personalets kunstforening, der viste Michael Martinus malerier bl.a. i kantinen og udenfor bl.a. med jernskulpturen "Hvor går vi hen". Skulpturen havde lighed med en kæmpe micro chip, hvilket ikke var tilfældigt. Også "Vingskulpturen" kunne ses på plænen foran rådhuset. En tilsvarende udstilling blev afholdt ved Skibby rådhus.

Michael Martinu døde i 1993, og hans gravsted med den meget smukke gravsten findes på Rye kirkes kirkegård . (Se side 32)

Gravsteder

Gravsted for Michael Martinu

Læs om Michael Martinu på side 30-31

Gravsted for Richard Mortensen

Lokalt og Internationalt

I 100 året for maleren Richard Mortensens fødsel blev der på Kirke Hyllinge Bibliotek afholdt en udstilling med hans kunstværker. Det var karakteristisk for netop denne udstilling, at flere af værkerne var ejede af lokale borgere, og på værkerne havde Richard Mortensen skrevet personlige hilsner til vedkommende borgere. Det var et vidnesbyrd om, at Richard Mortensen var en kendt person i lokalsamfundet i perioden fra 1964, hvor han flyttede til Ejby, og frem til hans død i 1993. Det var imidlertid ikke mange på egnen, der vidste, at man havde en internationalt anerkendt kunstner boende "henne om hjørnet". Men de, der gennem årene kom i kontakt med "Morten", gemte alligevel tegninger og tryk med de dedikationer, som de fik. Og selv om han måske var en fremmed fugl, huskes han stadig som et meget sødt og venligt menneske, uanset om man "forstår" hans billeder.

Udstillingen blev til i et samarbejde mellem Lejre Bibliotekerne, Lejre Arkiverne og Lejre Kunstforening, og med stor hjælp fra kunstnerens stedatter Nanna Hartman, der nu er bosiddende på ejendommen på Ejby Strandvej. I tilknytning til udstillingen blev der afholdt en foredragsaften på biblioteket med indlæg af den lokale kunsthistoriker Asger Thomsen, der fortalte om Richard Mortensens kunst, og arkivar Anette Tonn-Petersen, der fortalte om Richard Mortensens liv.

Det var Richard Mortensens tredje kone Inger Margrethe "Charlotte" Hartman, der bragte ham til Ejby Strandvej. Hun var født i Ejby og havde

Richard Mortensen
Internationalt og lokalt

Udstilling på Kirke Hyllinge Bibliotek
7. maj til 28. maj 2011

Fernisering lørdag d. 7. maj kl. 11.00 - Alle er velkomne

Åbent i bibliotekets åbningstid - se: www.lejre.dk/bibliotek
Adresse Bygaden 53, Kirke Hyllinge

Arr. Lejre Kunstforening, Lejre Bibliotekerne og Lejrearkiverne

Photo: Serigrafii DOCUMENTA - Ita collage III Documenta III i Kassel 1964

arvet dette husmandssted efter sin onkel, og parret byggede et stort atelier til stedet i 1973 tegnet af "Morten" selv. "Charlotte" var dygtig til at organisere "Mortens" karriere, og det var hende, der kommunikerede med omverdenen i form af kunsthandlere, museer og pressen. "Morten" kunne derfor udelukkende hellige sig sin kunst. "Charlottes" datter, Nanna Hartman, der har en kunstuddannelse, var i perioden 1975-80 assistent hos "Morten", og efter hans og moderens død, var hun kontaktperson til trykkerier og salg af Richard Mortensens kunstværker.

Selv om der ikke var større opmærksomhed omkring den internationalt kendte kunstner i Ejby, så havde lokale kunstkere dog lånt 11 grafiske arbejder af Richard Mortensen, der blev udstillet ved den kommunale kulturuge i 1974. Året efter købte kommunalbestyrelsen i den daværende Bramsnæs Kommune hele samlingen med 14 serigrafier af Richard Mortensen, der blev hængt op på kontorer og i byrådssalen i rådhuset i Lyndby. Ved kommunesammenlægningen i 2007, og efter den efterfølgende lukning af rådhuset i Lyndby, er billederne nu hængt op i rådhusene i Allerslev og Hvalsø.

Richard Mortensen var en af Danmarks mest betydningsfulde kunstnere af internationalt format i 1900-tallet. Han udviklede den nonfigurative og konstruktivistiske udtryksform og hans værker kan ses overalt på de større kunstmuseer i Danmark og på flere udenlandske museer. Da kunstmuseet Louisiana åbnede i 1958 var det Richard Mortensen 9 meter lange nonfigurative maleri "Opus Normandie", der vakte størst opsigt. Og da Richard Mortensen i 1970 fyldte 60 år, afholdt museet en retrospektiv udstilling med ikke mindre end 106 katalognumre. Komponisten Vagn Holmboe's "Kvintet til Morten" blev uropført i denne anledning.

Richard Mortensen bosatte sig mange steder og rejste meget rundt, og de geografiske miljøer spillede en betydelig rolle i udformningen af hans kunst. I sin ungdom opholdt han sig nogle somre på Bornholm, og omgående satte naturen sine spor i malerierne. Men hans første større omflytning skete i 1947, da han flyttede til Suresnes, der var et kvarter i Paris' vestlige udkant. Her dannede en kreds af kunstnere institutionen *La Maison des Artistes Danois*. Ud over hans nærmeste ven Robert Jacobsen, tog også danske kunstnere som fx Ejler Bille, Vilhelm Bjerke-Petersen,

Hans Øllgaard, Egill Jacobsen, Asger Jorn og Sonja Ferlov Mancoba opholdt i huset i kortere eller længere tid. Også maleren Vilhelm Lundstrøm, der tilhørte generationen før, kom på besøg. I senere interviews med Richard Mortensen har han fortalt, at begejstringen for Vilhelm Lundstrøms billeder førte ham fra studier på Polyteknisk Lærestanstalt og Anatomisk Institut og ind på Kunstakademiet.

Statens Museum for Kunst har skabt "Richard Mortensensalen". Han har også udført mange udsmykningsopgaver, fx Rødovre Statsskole, Aarhus Universitet, Musikhuset i Aarhus, Odense Universitet og Østre Landsret i København.

Richard Mortensen var professor ved Kunstakademiet fra 1964-1980, og blev æresmedlem samme sted fra 1981. Han dekorerede i 1970'erne nr. 30 af Irmas bæreposer, under den forudsætning, at hans elever fra akademiet også fik samme tilbud. Posen blev genoptrykt i 2010 i anledning af hans 100 års dag.

Der findes ikke værker af Richard Mortensen i de offentlige rum i Lejre Kommune. Men to af hans nære kunstvenners værker kan ses i Roskilde: I Rosenhaven bag Roskilde Bibliotek står en bronzeskulptur "Effort commun" (den fælles stræben) udført af Sonja Ferlov Mancoba (1911-1984). Skulpturen blev opsat i 1964 i forbindelse med byggeriet af det nye bibliotek. I dag indgår skulpturen i det såkaldte "Kulturstrøget". Robert Jacobsen (1912 - 93) har udført den anden skulptur, der er placeret foran Roskilde Kommunes rådhus på Køgevej. Det er en jernskulptur med titlen "Fortid, nutid, fremtid". Placeringen foran den største af de betonkerner, der udgjorde den tidligere amtsgård, (hovedsædet for Roskilde Amtskommune), skyldtes, at bygningens ibrugtagning i 1976 blev markeret med en skulptur, der skulle harmonere med bygningens "brutale" betonflader. Skulpturen blev afsløret i oktober 1980.

Et af de serigrafier, der hænger på kommunens rådhus.

Henrik Christensens Kunstfond

Midlerne i denne kunstfond skyldtes arven efter Henrik Christensen (1907-1986). Det var hans ønske, at midlerne efter kommunalbestyrelsens bestemmelser skulle "... anvendes til udsmykning i forbindelse med den nye administrationsbygning udvendigt eller indvendigt eller anden udsmykning i Hvalsø by".

Henrik Christensen var født og opvokset i Hvalsø. Familien boede på Skovvej 5, og hans far Hans Christensen var postbud gennem mange år i Hvalsø. Henrik Christensen blev uddannet mejerist, men blev dog ked af sit fag og med de bedste anbefalinger som "dygtig, flink, pålidelig og omhyggelig" gik han over i kontorfaget som bogholder. Det meste af sit arbejdsliv tilbragte han på Lolland. Med en delingsføreruddannelse fra Ollerup Idrætshøjskole i ryggen brugte han sin fritid i de lokale idrætsforeninger, hvor især fodbold havde hans store interesse.

Henrik Christensen giftede sig aldrig, og ved sin pensionering i 1975 flyttede han tilbage til fødebyen Hvalsø. Han var meget vellidt i sin omgangskreds, men var ikke en udadvendt natur. Fodboldinteressen gav han dog aldrig slip på, og han var fast gæst, når der blev spillet fodbold på Hvalsø Stadion.

Ved sin død i 1986 efterlod han sig en broder, Knud Christensen, der også boede i Hvalsø. Broderen blev meget overrasket over, at Henrik havde så mange penge. "Jeg vidste godt, at han fulgte med i kurserne og købte obligationer, men at det blev til så meget havde jeg ikke forestillet mig. Jeg synes, det er pænt af ham at testamentere penge til kommunen. Det må alle borgere i Hvalsø være glade for, men jeg kan ikke give nogen forklaring på, hvorfor pengene er øremærket til kunstudsmykning. Min storebror har aldrig givet udtryk for kunstinteresse."

Kommunalbestyrelsen i den daværende Hvalsø Kommune nedsatte i 1988 et Kunstudvalg, der fik til opgave at indkøbe kunst for renteafkastet fra Henrik Christensens Kunstfond. I perioden fra 1988 frem til 2006 finansierede fonden anskaffelser af i alt 12 kunstværker. Fonden blev nedlagt, da Hvalsø Kommune i 2007 blev sammenlagt med Bramsnæs Kommune og Lejre Kommune til den nye Lejre Kommune.

Oversigt over indkøbte kunstværker og deres nuværende placering. Fem af værkerne er omtalt i denne kunstguide.

Tjærekompagniet (1985), ukendt kunstner, købt og ophængt på Hvalsø Skole.

Violinspiller, ukendt kunstner, købt i 1989, ophængt i personaleområdet på Hvalsø Bibliotek.

Vandsøjler (1992), Ole Christensen, opsat i og ved søen. (12)

Fugl (1997), Ole Christensen, opsat på Stationspladsen (11)

Vandkunsten (1997), Lily Troelsø Borring, Hvalsø Ældrecenter (16)

Tusindeårsstenen (2000), Olaf Manske Andersen, rådhuset i Hvalsø (10)

De fire elementer (2001), David Lewis, Hvalsø Hallen

Tadre Mølle (1953), Ole Ring, købt i 2002, ophængt i Maries hus ved Tadre Mølle.

Vandskulptur (2003), Kirsten Ernst, har været opsat i indgangen til rådhuset i Hvalsø, men er i depot i forbindelse med ombygningen af rådhuset.

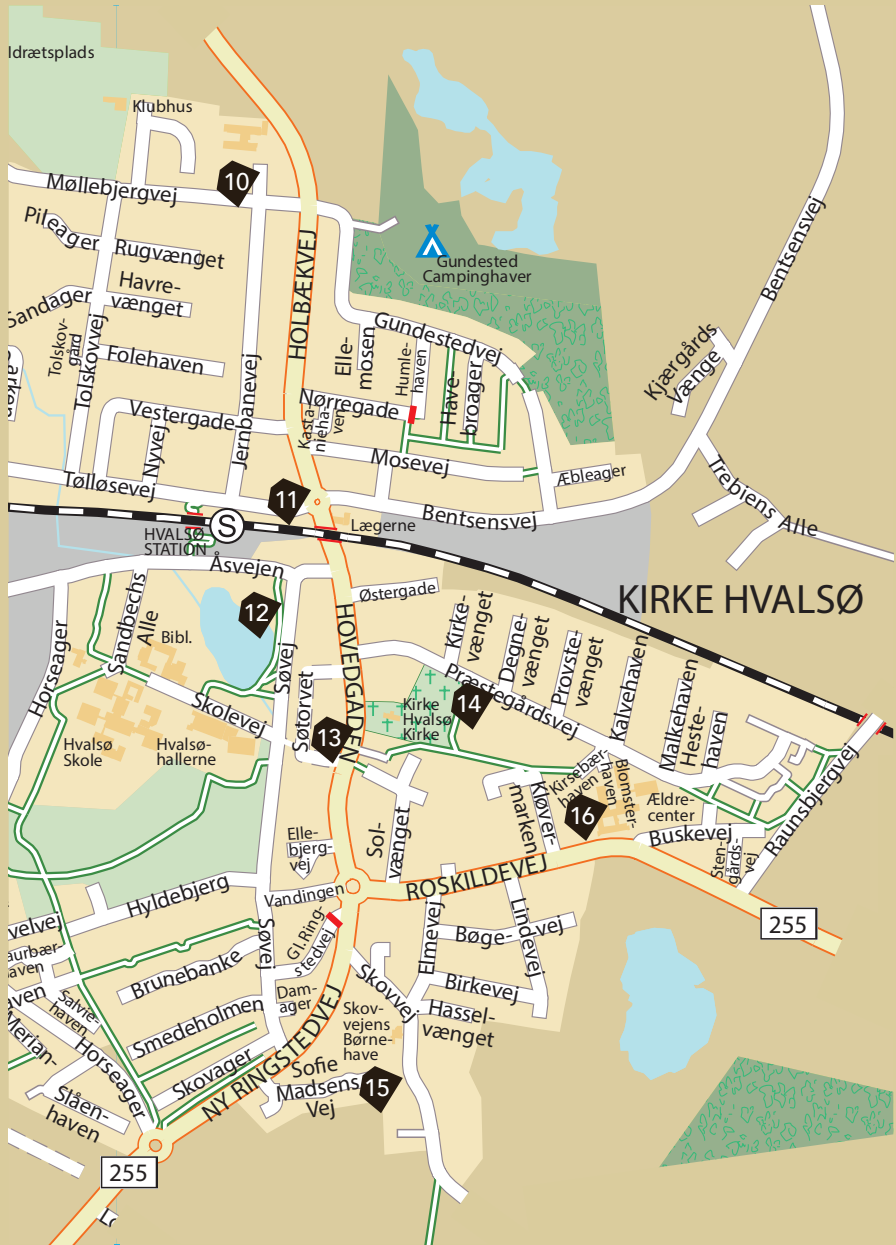
Tyren (2006), Gitte Bjørn, opstillet på Kropladsen (13)

Krukke, Lindormen og tyren (2007), Lene Regius, opstillet i Hvalsø Kulturhus.

Blomstertræet (2007), Ole Bülow, opstillet ved Hvalsø Ældrecenter.

Endvidere har fonden finansieret indkøb af 23 gamle matrikelkort. (Kilde: Knud K. Petersen, Hvalsø)

- 10 Tusindeårstenen
SKULPTUR / HVALSØ / OLAF MANSKE ANDERSEN 42
- 11 Fugl
SKULPTUR / HVALSØ / OLE CHRISTENSEN 44
- 12 Vandsøjler
SKULPTUR / HVALSØ / OLE CHRISTENSEN 46
- 13 Tyren
SKULPTUR / HVALSØ / GITTE BJØRN 48
- 14 Nådekorset
LANDART / HVALSØ / INGVAR CRONHAMMAR 50
- 15 Vikinge Knude
SKULPTUR / HVALSØ / OLAF MANSKE ANDERSEN 52
- 16 Vandkunsten
SKULPTUR / HVALSØ / LILY TROELSØ BORRING 54
- 17 Kuglen
LANDART / SKOV HASTRUP / JØRN HANSEN 56

Tusindeårsstenen

Skulptur udført af Olaf Manske Andersen

Skulpturen står på p-pladsen ved Lejre Kommunes rådhus i Hvalsø. Rådhuset ligger i Hvalsøs nordlige del. Benyt indkørslen ad Møllebjergvej. Det kan være vanskeligt at finde p-plads om hverdagen i dagtimerne.

Kunstværket:

Skulpturen hedder "Tusindeårsstenen". Den daværende Hvalsø Kommune udskrev i 2002 en konkurrence til et kunstværk til rådhuset, finansieret af Henrik Christensens Kunstfond. (Se faktaboks side 38). Kunstneren vandt konkurrencen. Værket er en granitsten på ca. 10 tons, der siden Istiden altid har ligget i undergrunden under Hvalsø by. Motivet på stenen er et bykort over Hvalsø, med detaljer af vejene og husene, der minutiøst er indhugget med hammer og mejsel. Motivet fortæller om tiden omkring år 2000, og henvisningen til fortællingerne om de gamle runer er nærliggende. En person, har om værket spøgefuldt sagt, at hvis ens GPS skulle gå i stykker, så kan man bare køre omkring denne skulptur og orientere sig på bykortet på denne sten, hvis man vil finde vej i Hvalsø by.

Arbejdstitlen til værket var "Vartegn 2002", men i dag omtales skulpturen "Tusindeårsstenen". En mindre skitsesten kan ses i Skulpturhaven, Skovvej 23 i Hvalsø, der ligger ved kunstnerens private bolig. Man er velkommen til at aflægge Skulpturhaven et besøg, hvor flere andre værker udført af kunstneren kan ses, bl.a. "Ildtræer", der blev tændt under et kunstprojekt Skjoldungelandet i 2010.

Et andet værk af kunstneren kan ses på det 15. besøgsted, side 52. Kunstneren er også repræsenteret med flere andre værker i kommunen, fx to sten ved den såkaldte "Grønne Kile" i Hvalsø, og en stor runesten, der står inden for i Sagnlandet i Lejre. Denne sten blev afsløret i 2015.

Kunstneren:

Olaf Manske Andersen er født i 1957. Han er uddannet på Danmarks Designskole 1985-89 og har været tilknyttet Vestsjællands Arbejdende Værksted, VAK. Han har udført udsmykningsopgaver mange steder i hele Danmark.

Fugl

Skulptur udført af Ole Christensen

Skulpturen er placeret nord for banen, på stationspladsen på Hvalsø Station og busterminalen.

Kunstværket:

Skulpturen hedder "Fugl" og består af tre granitblokke: en fod, en søjle og en "figur", placeret på toppen af søjlen. Værket blev i 1992 erhvervet af midler fra Henrik Christensens Kunstfond.

Kunstneren:

Ole Christensen (1932-2000) var født og opvokset i København. Men i drengesårene blev flere af ferierne tilbragt hos bedsteforældrene på Bornholm. Her opstod hans interesse for stenhuggerfaget, og hjemme i København fik han en læreplads.

Han blev optaget på Kunstakademiets billedhuggerskole og fik Einar Utzon-Frank som læremester. Han giftede sig med akademikammeraten Karin Høj, og sammen købte de et husmandssted i Olsker på Bornholm. Han blev kendt og respekteret som en kunstner, der magtede de mest krævende udsmykningsopgaver af torve og pladser, med granitten som den mest foretrukne udtryksform. Især to grundformer går igen i hans værker: den feminine, modtagne skålform og den oprejste, maskuline søjleform. Disse livsbekræftende ur-former har han anvendt i talrige variationer og kombinationer.

Ole Christensen er den store bornholmske billedhugger, og hans værker kan man møde mange steder på øen. Men også til andre danske byer, uden for øen, har han udført udsmykningsopgaver. Læs og besøg også 12. besøgssted, side 46.

Vandsøjler

Skulptur udført af Ole Christensen

Skulpturen er placeret syd for banen, i og ved Hvalsø sø.

Kunstværket:

Skulpturen består af fem, eller måske i virkeligheden af otte dele, der alle er udført i granit. Den centrale del af værket er placeret ude i søen, hvor vandet springer inde i midten af fire søjler. Åbningerne mellem de fire søjler vender mod de fire verdenshjørner. Dette fokus på verdenshjørnerne går igen på land, hvor der er placeret fire granitblokke i hver sit verdenshjørne. Blokkene er kvadratiske, ca. 55 cm på hver side, og har samme mønster på overfladen der går igen i alle fire blokke. På den østlige blok er der indhugget "OC 1992", hvilket henviser til kunstnerens initialer og det årstal, værket er opsat. Også dette værk er indkøbt af midler fra Henrik Christensens Kunstfond.

Kunstneren:

Læs beskrivelsen af kunstneren under 11. besøgssted, side 44.

Tyren

Skulptur udført af Gitte Bjørn

Skulpturen er placeret på den såkaldte "Kropladsen" i Hovedgaden i Hvalsø by. Kroen, der naturligvis lå lige ved siden af kirken, fungerer ikke længere som kro, men er indrettet til "Hvalsø Spisehus".

Kunstværket:

Værket hedder "Tyren" og er udført i bronze. Som flere andre værker i Hvalsø by er også dette værk finansieret af Henrik Christensens Fond. Værket blev afsløret i 2006.

Motivet "Tyren" skyldes følgende mytefortælling: Hvalsø Kirke har i modsætning til de fleste andre kirker våbenhuset mod nord. Oprindeligt var indgangen mod syd, men fortællingen er, at en stor lindorm lagde sig foran kirkedøren, og man måtte derfor flytte indgangen til kirkens nordside. Det var til stor gene for borgerne at have lindormen liggende foran kirken. Derfor opfedede borgerne en tyrekalv, som så skulle slås med lindormen og jage den væk eller dræbe den.

Kunstfonden købte i 2007 en stor krukke af kunstneren Lene Regius, der er bosat i Gl. Lejre. Denne krukke bærer titlen "Lindormen og tyren", og refererer således til samme mytefortælling. Krukken er placeret i "Kulturstrædet" i Hvalsø Kulturhus. Kulturhuset ligger ca. 500 meter vest for kropladsen. Kulturhuset er sammenbygget med biblioteket og lokalarkivet, og har begrænset åbningstid.

Kunstneren:

Kunstneren er født i 1965, og har svendebrev som guldsmed. Da hun i 1993 begyndte sit kunstneriske virke, var smykkerne hendes univers. Siden har hun også arbejdet med andre, større objekter. I samarbejde med arkitekten Lene Jensen har Gitte Bjørn skabt projekter beregnet til offentlige rum, bl.a. legepladsen i Kongens Have i København.

LANDART / SKULPTUR / HVALSØ

Nådekorset

Landart udført af Ingvar Cronhammar

Kunstværket findes på den nordøstlige side af kirkegården, der hører til Hvalsø Kirke.

Kunstværket:

Der er plantet en lav hæk af buksbom. Hækken har form som en cirkel med et kors i midten. Cirklen brydes af et lille hul, der symboliserer det tidspunkt, hvor Jesus udåndede på korset. I Det Nye Testamente kaldes det den 9. time. Efter nutidens tidsregning burde kl. 9 ligge modsat i cirklen, men Biblen nævner mange steder, at det jødiske døgn begynder ved solnedgang, dvs. kl. 16. Derfor findes hullet ud for kl. 4 (eller kl. 16). Værket anvendes også som logo for Hvalsø-Særløse sogn, og logoet optræder på skilte ved kirkegården samt i kirkebladet.

Kunstneren:

Ingvar Cronhammar (f. 1947) er født i Sverige, men flyttede til Danmark i 1965. Han markerede sig i 1970'erne i det århusianske kunstmiljø med Zygo-gruppen. Han var leder af billedhuggerskolen ved Det fynske Kunstakademi fra 1990-1995, og har siddet som medlem af Statens Kunstfonds Udvalg for Kunst i det offentlige rum i perioden 2002-2004.

Ingvar Cronhammar er især kendt for sine monumentale skulpturer i de offentlige rum. Fx "Camp Fire" (1993) i Odense, "Elia" (2001) ved Herning og "Red Fall" (2002) i Randers.

Ingvar Cronhammar er meget visuelt orienteret, og henter sin inspiration fra bl.a. videofilm. I et TV-portrætprogram beskriver han, hvordan han visualiserer sine værker for sit "indre" blik. Hans kunstneriske udfoldelse er drevet af en egeninteresse for at afprøve grænser, og er ikke drevet af at tilfredsstille et publikum. "Jeg er ikke interesseret i at stå der, hvor jeg har stået før", siger han i TV-udsendelsen.

Vikinge Knude

Skulptur udført af Olaf Manske Andersen

Skulpturen ligger til højre ved indkørslen til Himmelev Behandlingshjem, Sofie Madsens Vej 5, Hvalsø. Institutionen er privat, hvorfor man som besøgende skal iagttage skulpturen med respekt for institutionens daglige drift. Et længerevarende ophold på besøgsstedet er således ikke passende.

Kunstværket:

Værket hedder "Vikinge Knude" og er en granitblok, med hugget ornamentik, der kan lede tanker hen på vikingetidens ornamentik.

Kunstneren:

Læs under besøgssted nr. 10, side 42.

Vandkunsten

Kunstværk udført af Lily Troelsø Borring

Kunstværket er placeret på Hvalsø Ældrecenters grund. Den nemmeste offentlige vej til kunstværket er fra Hovedgaden og ned ad Præstegårdsvej, der er en lukket vej. Næsten nede i bunden af vejen ligger Hvalsø Træningscenter til højre. Er ankomsten i bil, kan der parkeres på p-pladsen ved Kirsebærhaven. Gå ad stien, der ligger langs med Blomsterhaven 1-10. Der hvor stien ender, står kunstværket.

Kunstværket:

Værket er en vandskulptur i granit med skåle i bladforme. Højdeforskellen mellem bladene gør, at vandet, der ledes ud for oven, kan løbe hen over "bladene" og samles op i det bassin, hvori skulpturen er placeret. Skulpturen er finansieret af Henrik Christensens Kunstfond og opsat i 1997.

Kunstneren:

Lily Troelsø Borring er født i 1933. Hun er uddannet fra Kunstakademiets Billedhuggerskole i 1954-1963. Hun arbejder fortrinsvis i et abstrakt, organisk formsprog. Det foretrukne materiale er sten, hvis farver og forskellige materialevirkninger hun udnytter gennem forskellige hugge- og poleringsteknikker. I sine mange udsmykningsopgaver søger hun at tilpasse skulpturerne til det omgivende miljø.

Lily Troelsø Borrings værker findes i mange sjællandske byer, fx Holbæk, Ringsted, Haslev, Næstved og Kalundborg.

Kuglen

Skulptur udført af Jørn Hansen

Skulpturen er placeret på Atelier HeNoChBa, Kvandrupvej 10 i byen Skov Hastrup ved Hvalsø. Skulpturen står på privat grund, der ejes af kunstnerne Helge Nordstrøm og Christella Bamford. Men man må gerne færdes på området, der er en skulpturpark, hvor også andre kunstværker er placeret. Stedet ligger på Skjoldungestien i Nationalpark Skjoldungernes Land, læs faktaboks side 74.

Værket:

Værket bærer navnet "Kuglen". Den er ca. 2,50 meter i diameter og består af ca. 500 stykker afbarkede granstammer, der er behandlet med træmjære. Værket blev i 2011 bestilt til Projekt Skjoldungelandet, der var forløber for Nationalpark Skjoldungernes Land.

Kunstneren:

Værket er udført af den lokale kunstner Jørn Hansen (f. 1944), der i den nærliggende by Særløse driver Galleri Joern på adressen Mosesvinget 9. Her findes også en skulpturpark, der er åben for gæster efter aftale. Han er uddannet lærer og har undervist i kunst på seminarier. Han har fremstillet skulpturer siden den tidligste ungdom, og har siden været mere eller mindre produktiv. Omkring 1992-1993 besluttede han sig for at bruge mere tid på det kreative virke og skære ned på arbejdslivet.

Gennem årene har han arbejdet med mange forskellige materialer, fx træ, gips, glasfiber, plast, beton, ler, granit, kobberplade og tråd, jern, aluminium, glas og bly. Han har arbejdet med forskellige teknikker og stilarter, hvilket har givet han stor erfaring med de kunstneriske processer.

Træ har altid fascineret ham, og i de senere år har han i højere grad beskæftiget sig med Land Art. Det er især de stykker træ, som er lidt specielle, der tiltrækker hans kreativitet. Træets formmæssige naturlige finurligheder, hulheder, udvoksninger, åretegninger, svampeangrebne farvninger og mønstre, samt de utallige muligheder for formgivning, bearbejdnings, overflader og udtryk, som disse finurligheder giver.

Jørn Hansen arbejder med Land Art, hvor det er naturens egne materialer i stedsspecifikke muligheder, der er det primære. Han har deltaget i flere

udstillinger både indenlands og udenlands.
Han arbejder både i stort format med kædesav i kæmpe stammer og med små skulpturer i miniformat. Tiltagende arbejder han med mixed media, dvs. primært træ sat sammen med andre materialer, fx glas, sten og jern.

18 Skulptur
 LANDART / OSTED / JØRN HANSEN 60

19 Gravsted
 MUSIKER / OSTED KIRKEGÅRD / NIELS HENNING ØRSTED PEDERSEN 64

20

Gravsteder

FORFATTER / ALLERSLEV KIRKEGÅRD / MARTIN A HANSEN 70

MALER / ALLERSLEV KIRKEGÅRD / OLE SØNDERGAARD 72

BILLEDHUGGER / ALLERSLEV KIRKEGÅRD / POVL SØNDERGAARD 72

Skulptur

Træskulptur udført af Jørn Hansen

Skulpturen er placeret i den sydlige ende af Præstealléen (læs om denne allé's historie på næste side). Denne allé er kun for gående. Da den sydlige ende vender direkte ud til den trafikerede hovedvej mellem Roskilde og Ringsted, kan man – hvis man er i bil – med fordel besøge skulpturen ved at parkere bilen på p-pladsen på Byvejen over for Osted kirke. Præstealléens nordre ende begynder her mellem kirkegården og præstegården. På første del af alleen har man kirkegårdsmuren på højre side og præstegårdshaven på venstre side. Efter ca. 200 meter er alleen afgrænset af 30 lindetræer på begge sider. Efter yderligere ca. 200 meter når man frem til skulpturen, der er placeret midt på alleen, lige før den slutter.

Kunstværket:

Skulpturen er 2 meter høj og udført i douglasgran. Den har ingen titel.

Skulpturen blev bestilt af Ousted Bylaug.

Læs om kunstneren under 17. besøgssted, side 56.

Om Præstealléens historie

I dag består alleen af 60 lindetræer, men sådan har beplantningen ikke altid været. Alleen blev i sin tid anlagt, hvor præsterne havde deres markvej, heraf navnet.

Tilbage i 1700-tallet ernærede præsterne sig ved landbrug. Osted Præstegård lå på den nuværende kirkegård, dvs. øst for kirken, og præstens marker strakte sig mod øst ned til Lavringe å og langs med Assenløsevej.

Det vides ikke, hvornår de første træer, der var elmetræer, blev plantet på alleen. Men da præstegården brændte i 1879, brændte også nogle af træerne, og efter flytningen af præstegården til den nuværende placering ved Byvejen nord for kirken, blev der plantet

nye elmetræer. I 1919 stod der stadigvæk 18 store skovelme tilbage. Da træerne blev fredet i 1994 var der kun 8 tilbage. De havde fået elmesyge, og i foråret 1995 faldt de sidste træer for motorsaven. Det viste sig at disse træer var 120-130 år gamle.

Lindetræet blev tidligere betragtet som et helligt træ, som ingen turde fælde. Træet leverede nektar til bierne. Linden nævnes i talrige folkeviser og har haft stor betydning i folketroen. Ifølge denne tro ville to lindetræer på hver sin side af hoveddøren holde spøgelse væk fra huset. Linden var også god til at holde ånder og slanger(!) væk fra kirkegårde. Jo flere træer desto bedre.

I efteråret 1998 blev alleen gjort bredere, og kort tid derefter blev der plantet 30 lindetræer i hver side. Denne allé blev skabt i fællesskab for at gøre naturen omkring Osted smukkere. I dag tror vi ikke på, at lindetræerne har overnaturlige kræfter, men vi ved, at de kan være med til at skabe et bedre miljø.

50 enkeltpersoner og firmaer gik sammen om at støtte plantningsprojektet. Daværende Roskilde Amt og daværende Lejre Kommune ydede også tilskud. Det samme gjorde Osted Menighedsråd og Bondeskovgård Træ- og Landskabspleje. Det var Ousted Bylaug der tog initiativet til beplantningen af Præstealleén i Osted.

Tegningerne er udført af Poul Ørsted Pedersen, der var storebror til Niels-Henning Ørsted Pedersen. Disse tegninger indgik, sammen med ca. 30 andre tegninger fra Lejre-egnen, som illustrationer til projektet "Det historiske landskab - museet uden vægge". Projektet blev gennemført med tilskud fra Kulturby København 1996. Den lokale historiker Jørgen Olsen, Osted, var ophavsmand til projektet. Tegningerne er deponeret hos Lejre Kunstforening.

Gravsted

Gravsted for Niels-Henning Ørsted Pedersen

Gravstedet findes i kirkegårdens syd-østlige del, i yderste række op til Præstealleen. Herfra er der mod syd-øst udsigt til Osted Fri- og Efterskole. I samme række findes også gravstedet for hans forældre Niels Pedersen og Theodora Pedersen og gravstedet for hans ældre broder Poul. (I samme række findes gravstedet for Valdemar Hansen, læs under 2. besøgssted, side 12.)

Da Niels Pedersen og Theodora Pedersen flyttede fra Fyn til Sjælland for at blive forstanderpar på Osted Fri- og Efterskole, og blev forældre til Niels-Henning i 1946, blev Lejre Kommune fødestedet for en af den internationale jazzhistories betydeligste bassister: Niels-Henning Ørsted Pedersen (NHØP).

Barndomshjemmet, der foruden Niels-Henning, bestod af tre ældre brødre og en ældre søster, var præget af musik og sang. Faderen var kirkesanger og moderen var organist i valgmenigheden. Som voksen fremhævede NHØP, at det var fuldstændig afgørende for hans karriere, at han kom fra det trygge, danske familieliv, med baggrund i et grundtvigiansk, radikalt friskolemiljø på Midsjælland, hvor salmesangen og højskolesangen fyldte op i hverdagen.

Der var også jazz i hjemmet, endnu før Niels-Henning blev født. Hans otte ældre brødre, Johannes og Poul, både lyttede til jazz, gik til koncerter og var selv udøvende musikere på violin og trompet. Faderen respekterede drengenes musik, men jazz var ikke hans musik. Men det blev aldrig forbudt at spille jazz i hjemmet.

Poul fortæller:

Jeg husker stadig meget tydeligt den dag, hvor vi var nogle af os samlet i en lille tilbygning til skolen, der blev kaldt "Bikuben". Niels-Henning var 12 år. Vi sad i en rundkreds. Ole Kock på klaver. Henning, fra Roskilde, på trommer. Helge på tenorsax og klarinet. Niels-Henning spillede med viskere på dagens Politiken. Dybest set var Niels-Henning instrumentløs. På et tidspunkt lånte Niels-Henning Helges klarinet. Han kunne jo reelt ikke spille på den, men vi spillede videre, og han prøvede at spille med, og

dér gik det op for mig, at de toner, han kunne frembringe, både rytmisk, men også i melodisk henseende på næsten forunderlig vis var i overensstemmelse med dét, vi spillede. Hvor pokker fik han det fra? Da vi gik fra huset op til skolen, var Niels-Henning stadigvæk utilfreds med, at der ikke var nogen egentlig plads til ham i orkestret, og han spurgte med den dér stemme, der endnu ikke var gået i overgang, og næsten med tårer i øjnene: "Hvad skal jeg spille?" Og så sagde jeg det klogeste, jeg nogensinde har sagt: "Du skal spille bas". Niels-Henning sagde det dumme han nogensinde har sagt: "Jamen, man kan jo ikke spille melodier på en bas". Hvortil jeg svarede: "Jo, du kan!"

De to brødre gik derefter direkte ind til faderen og bad om, at Niels-Henning fik en bas, og faderen svarede omgående: Det er i orden, men så skal du også gå til spil. Det udtrykker forældrenes indstilling til deres børn, at hvis de havde lyst til at spille, så skulle de have muligheden og instrumentet, men de skulle gå til professionel undervisning. Ellers ville de ikke tillade det.

NHØP's karriere begyndte i 1960, da han var 14 år gammel, og han blev i 1963 medlem af "husrytmegruppen" i Jazzhus Montmartre, der – foruden NHØP – bestod af Kenny Drew eller Tete Montoliu på klaver, og Alex Riel, Makaya Ntshoko eller Albert Heath på trommer.

NHØP fik sit store internationale gennembrud, da han i 1965 spillede med Sonny Collins, Lee Konitz og Bill Evans ved koncerter over hele Europa. I 1970 indledte han et samarbejde med Oscar Peterson, der varede ved til hans død, og som medførte både mange koncerter og pladeindspilninger. NHØP var medlem af Danmarks Radios Big Band i perioden 1964-1982.

NHØP samarbejdede siden sin drengetid jævnligt med sin barndomsven, pianisten Ole Kock Hansen, i mange forskellige sammenhænge såvel verdslige som kirkekoncerter med deltagelse af amatørkor, og med et repertoire, der trak på den danske folkemusiktradition.

Efter 45 år som aktiv national og international anerkendt musiker, døde NHØP af en blodprop i 2005, kun 58 år gammel.

I en DR-udsendelse "Jul i Osted", der blev sendt i TV juleaften i 2000, siger NHØP, som det beskedne menneske, han var:
"Jeg har blot fået den gave i livet, at blive født med et vis talent for at fortælle historier på et instrument..."

NHØP's 70 års dag blev bl.a. markeret ved en mindekoncert afholdt på Osted Fri- og Efterskole den 28. maj 2016.

KJELL HEKINGE
DAGLD PENSJER
27.8.1928 - 10.4.2008

Gudernes Stræde

Gudernes Stræde er en ca. 64 km lang vandrerute, der løber fra Mosede Fort i Køge Bugt til Vellerup Vig i Isefjord. Denne sti fører gennem natur- og kulturhistoriske landskaber og langs ruten er der opsat vejviserpæle og fortællerpæle med korte tekster om områdets natur-, kultur- og lokalhistorie. En stor del af ruten løber gennem Lejre Kommune.

Ruten er inspireret af Martin A. Hansens essay skrevet i 1954, hvor han tager udgangspunkt i arkæologiske fund omkring Lejre samt sagn og fortællinger. Dertil har han føjet et omfattende studium af landskabets naturlige form, gravhøjenes placering og gamle stednavne og deres betydning. Derudaf opstillede Martin A. Hansen teorien om at Lejre var kongernes by i bronze- og jernalderen: For at kongen kunne beherske et større område og værne sig mod fjender, og for at sikre forsyninger af bl.a. bronze, var det nødvendigt med veje, der førte til de nærmeste kyster med gode landingsmuligheder, eftersom alle større transporter dengang foregik over vand. Skibene havde to optimale landingssteder i Karlslunde Strand i Køge Bugt mod øst og i Vellerup Vig i Isefjord mod vest. I Lejre lå de centrale vadesteder gennem moseområder og over de mange åløb, der flød fra syd mod nord til Roskilde Fjord. Da der på denne strækning, som var et vigtigt handelsstrøg, findes adskillige gravhøje, der ligger i rækker

eller klaser, døbte Martin A. Hansen strækningen Gudernes Stræde. Vejen var også gudernes vej, og han forestillede sig, hvordan processionser med symboler for solen, og senere med figurer af de nordiske guder, blev anført af lurblæsere og mænd med hornede hjelme og store pragtøkser. De drog ud til de hellige steder, hvor der formentlig blev ofret både dyr og mennesker for at formilde guderne og skabe lykke og fremgang for områdets beboere. Teorien understøttes af, at koncentrationen af gravhøje i dette strøg var – og er – meget stor.

Gudernes Stræde, der blev indviet i 2009, i 100 året for Martin A. Hansens fødsel, består af et hovedforløb fra bugt til fjord, samt en række rundture, hvor man i løbet af et par timer kan gå en tur og vende tilbage til udgangspunktet.

Bag projektet står Danmarks Naturfredningsforening i Lejre, Roskilde, Solrød og Greve kommuner, de historiske foreninger i Lejre Kommune og Lejre, Roskilde, Solrød og Greve Kommuner. Projektet er støttet økonomisk af Friluftsrådet, Lokale Grønne Partnerskaber og Danmarks Naturfredningsforening.

På Gudernes Stræde med Mysselhøj i baggrunden

Gravsteder

Gravsted for forfatteren Martin A. Hansen

Gravstedet findes på Allerslev Kirkes kirkegård. Det er placeret langs kirkens sydvæg. På stedet er rejst en vikingebautasten fra Hornsherred. Endvidere står der to mindre sten på stedet. Martin A. Hansen hviler her sammen med sin kone, Vera Hansen. Han blev kun 46 år og hun blev kun 48 år.

Martin A. Hansen blev født i 1909 i Strøby på Stevns. Han blev en af det 20. århundredes mest berømte, danske forfattere med radiromanen *Løgneren*, fra 1950 som den bedst kendte og mest solgte. Skønt han kun fik et kort liv, digtede han en lang række noveller og fortællinger, hvoraf en del foregår i hans barndomsland på Stevns. Frem til han som ung mand blev optaget på Haslev Lærerseminarium, mærkede han sig menneskeskæbner og naturvilkår rundt om på Stevns. Martin A. Hansens forfatterskab omfattede også samfundsdebat og historieskrivning. Mod slutningen af modstandskampen i besættelsestiden

fra 1940-45 deltog han ikke med pistol, men med pen. Hans forfatterskab omfatter bl.a. romanerne Jonathans rejse (1941) og Lykkelige Kristoffer (1945) og mange samlinger af fortællinger og essays, bl.a. Tornebusken (1946) og Agerhønen (1947).

På Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg Slot i Hillerød (Frederiksborgmuseet) hænger et portræt af Martin A. Hansen malet af vennen Sven Havsteen-Mikkelsen i 1955. De to kunstnere kendte hinanden fra krigens tid. Omkring 1950 begyndte et egentligt samarbejde om det historiske værk Orm og Tyr (1953). I romanen beskriver Martin A. Hansen den særlige nordiske overgang fra hedenskab til kristendom, og fortællingen illustreres af Havsteen-Mikkelsen. I værket fremlægger de to kunstnere et ønske om at bære et sammenhængende menneskebillede fra den danske almuekultur ind i modernismen efter 2. verdenskrig.

Martin A. Hansen er optaget i Dansk Litteratur Kanon fra 2004 som den ene af i alt 15 forfattere i den obligatoriske fælleskanon.

Han boede de sidste fem år af sit liv i huset Salum i Allerslev. Han elskede egnens historie og gjorde sig tanker om vikingetidens Skjoldungerne, som han mente ikke bare var sagnfortællinger, og de mange fund på egnen efter hans død bekræfter, at der har været en virkelighed bag fortællingerne, som ville have glædet ham.

Landsforeningen Martin A. Hansen har skabt "Digterruten" på Stevns. Undervejs findes seks rutepunkter, hvor der bringes uddrag af hans fortællinger, der knytter sig til hans barndomssteder.

Fælles gravsted for:

Maleren Ole Søndergaard og Billedhuggeren Povl Søndergaard

Gravstedet findes på Allerslev Kirkes kirkegård. Stedet ligger ved kirkebygningens syd-østlige hjørne og består af i alt fem sten. En af stenene er gravstedet for Ole Søndergaard og hans kone Georgine Kristiane, født Ostermann. En anden sten er gravstedet for deres søn Povl Søndergaard.

Om kunstneren:

Maleren Ole Søndergaard var døbt Ole Laurits Olsen og var søn af husmand og musiker Peder Olsen. I 1880 blev Søndergården i Allerslev

flyttet ud på marken, og Peder Olsen overtog tomten efter den gamle Søndergaard og byggede her et husmandssted. Her voksede Ole op. Allerede som dreng havde han talent for at tegne, og når der kom besøg i hjemmet blev hans tegninger vist frem. Blandt gæsterne var købmand Ludvig Ostermann fra Roskilde, og han fortalte videre til maleren Jacob Kornerup om den dygtige dreng i Allerslev. På den måde fik Ole Søndergaard et lærlingeforhold og tæt venskab med Jacob Kornerup, der holdt hele livet.

Ole Søndergaard kom i malerlære i Roskilde og senere på teknisk skole i København. I perioden 1898-1900 fulgte han undervisningen på Kunstakademiet og fra 1900-1902 var han elev på Zahrtmanns kunstskele. Fra 1903 og ca. 10 år frem underviste han i bl.a. tegning på Kærehave Husmandsskole i Ringsted, på Teknisk Skole i Roskilde og på Roskilde Højskole. I 1904 tog han navnet Søndergaard efter sit fødested. Dermed fulgte han samme "navneskifte-adfærd" som flere af tidens andre kunstnere, fx hans åndsfælle L.A. Ring. Året efter blev sønnen Povl født. Ole Søndergaard debuterede i 1901 på Kunstnernes Efterårsudstilling, og fortsatte med at udstille dér sporadisk frem til 1916. Fra 1915 udstillede han regelmæssigt på Charlottenborg. I 1945 modtog han Eckersberg-medaljen for maleriet "Roskilde Fjord ved Marbæk, vinter". Ligesom andre kunstmalere, der ikke havde stabile indtægter, måtte han klare sig med at male billeder af de lokale bønders gårde og portrætter mod at modtage naturalier i form af gris eller anden føde. Derfor findes

der på Lejre-egnen mange af hans billeder af gårde, landskaber og personer. I 1994 tog lokale folk initiativ til at afholde en udstilling på Osted Fri- og Efterskole, hvor man viste 107 billeder fra Lejre-egnen malet af Ole Søndergaard. Og i den nærliggende by Jystrup blev der året efter afholdt en lignende udstilling med 65 malerier fra denne egn udført af Ole Søndergaard, fra den periode, hvor han med sin familie boede på Jystrup gamle skole.

Ole Søndergaard malede landskabsbilleder hele livet med motiver fra de steder, hvor han bosatte sig. Det er ofte vinterbilleder holdt i mørke jordfarver med tunge himle og nøgne træer med sne. Der er noget alvorfuldt over hans kunst, og dermed kan der trækkes paralleller til den samtidige maler L.A. Ring, som han stod nær. Ole Søndergaard har udført et portræt af L.A. Ring, som findes på Frederiksborgmuseet.

Under Jacob Kornerups ledelse udførte Ole Søndergaard kirkerestaureringer, især fremdraging af kalkmalerier. Først som medhjælper, og siden på egen hånd. De første arbejder udførte han i Allerslev Kirke i 1898. På grund af sodskader i kirken foretog han en rensning og genopfriskning af kalkmalerierne i Allerslev Kirke i 1942.

I Osted Kirke er altertavlens midterfelt med Maria og barnet malet af Ole Søndergaard. Og i perioden 1922-1923 malede han Triumfvæggen over korbuen og på sydvæggen over indgangsdøren. . Nogle af personerne skulle have stor lighed med kendte personer i datidens Osted. Der er bl.a. lighed med Valdemar Hansens kone. Valdemar Hansen (nævnt under 2. besøgssted) var ven med Ole Søndergaard. Også en anden af Lejreegnens kirker, nemlig kirken i Kr. Hyllinge, malede Ole Søndergaard i 1925 de fire evangelister samt Peter og Paulus på prædikestolens felter.

Blandt de store dekorative arbejder, som Ole Søndergaard udførte, var freskodekorationen i det runde trapperum på Gråbrødre Skole i Roskilde. Det blev udført i 1931-1932 på bestilling af Ny Carlsbergfonden.

En tredje dimension i Ole Søndergaards kunstneriske virke – udover landbomalerier og kirkeudsmykninger – var hans mere end hundrede portrætter. Der var dels tale om portrætter af familien og lokale folk fra egnen, og dels portrætter af kendte personer. Dronning Alexandrine malede han i 1950, og et portræt af den lokale politiker og undervisningsminister Jørgen Jørgensen fra 1948 hænger på Vallekilde Højskole.

Læs omtalen af sønnen, billedhuggeren Povl Søndergaard, side 13.

Nationalpark Skjoldungerne Land

Sjællands første nationalpark er Nationalpark Skjoldungernes Land. Nationalparken, der blev indviet i marts 2015, er den fjerde i Danmark og har i 2017 lagt den plan, der skal være fundamentet for udviklingen af nationalparken frem til år 2023.

Et af planens indsatsområder er, at der gennem en inddragende proces skal fastlægges en strategi for kunsten i nationalparkens kulturlandskab. Tre besøgssteder (1, 2 og 17) i denne guide ligger i dag inden for Nationalpark Skjoldungernes Land. Og en kunststrategi kunne være, at der placeres yderligere kunstværker i landskabet, der fortolker og perspektiverer nationalparkens landskabelige og kulturhistoriske værdier.

Den del af Roskilde bymidte, der afgrænses af middelalderbyens tidligere byvold indgår også i nationalparkens område. Her er billedkunsten rigt repræsenteret.

I det såkaldte Kulturstrøget, der ad kringlede stier og små gader løber parallelt med byens hovedstrøg, ligger der, som perler på en snor, syv kulturelle fyrtårne: Domkirken, Byens Hus, Det Gule Palæ, Museet for Samtidskunst, Roskilde Museum, Roskilde Kloster og Roskilde Bibliotek. Men strøget rummer også de grønne oaser: Latinerhaven, Palæhaven, Haven ved Algade 31 og Rosenhaven, samt pladserne: Stændertorvet, Nytorv, Skt.

Olai Plads og Duetorvet. Og endelig, og det væsentligste set ud fra et billedkunstnerisk synspunkt, findes der undervejs på ruten i alt 18 kunstværker i de offentlige rum.

Den ca. 1½ km. lange spadseretur ad Kulturstrøget, med fokus på de 18 kunstværker, varer ca. 2 timer. For alle kunstværkerne gælder, at de befinder sig udendørs, og kan besøges i alle døgnets timer og på alle årets dage – og det er ganske gratis.

Kunstværkerne er udført af Ole Find, Sonja Ferlov Mancoba, Molly Haslund, Morten Nielsen, Bjørn Nørgaard, Søren Schaarup, Peter Brandes (3 stk.), Elise Brandes, Gudrun Lauesen, Johan Galster, Sven Havsteen-Mikkelsen, Erik Heide, Inger Exner og Johs. Exner, Laila Westergaard, Goffred Eickhoff og Frede Troelsen.

Et andet, unikt besøgssted i nationalparken, hvor billedkunsten og kulturmiljøet udgør en symbiose, er Skt. Jørgensbjerg. Her ligger i Brøndgade 2 besøgsstedet L.A. Rings atelier, og derfra kan man gå i maleren L.A. Rings fodspor, og opleve den motivverden, der har ligget til grund for hans billeder fra 1914 frem til hans død i 1933. Ring var hele livet tiltalt af landsbyen, og mange af hans motiver fra det gamle fattigkvarter på "Bjerget", kan man i dag stadig finde i gaderne, hvor husene står nænsomt moderniseret.

Litteratur i udvalg:

"Digter og landskab – rutefolder", Martin A. Hansen på Stevns.
Udgivet af Landsforeningen Martin A. Hansen.

"Kunst og borger" (Peter Brandes).
Udgivet af Roskilde Kunstforening, nr. 191, oktober 2010.

"Kærlighed til kunst", Niels Thomassen,
Forlag Multivers, 2015.

Louisiana Revy, 10. årgang nr. 3, januar 1970
og 11. årgang nr. 1, oktober 1970.

"Morten, maleren Richard Mortensens liv og værk", Jørgen Borch,
Esbjerg Kunstmuseum, 2016.

"Vejmandens gennembrud", Claes Kastholm Hansen
artikel i Dagbladet Politiken, 30. september 1990.

"Ex-skolen" eksperiment, kunst, skole : 1961-69 af Troels Andersen
Museum Jorn 2010

"Bjørn Nørgaard, objekt, skulptur, tableau"
Red.: Lennart Gottlieb, Ingelise Krarup Andersen og Jens Erik Sørensen
Aarhus Kunstmuseum , i samarbejde med Eks-Skolen 1986

Billedfortegnelse:

Alle fotografier i denne guide er taget af :
Fotograf Palle Bruselius

Bortset fra:
side 19 Fotograf Jørgen Schytte (Scanpix)
side 69 Med tilladelse fra gudernes-straede.dk
Side 76 Fotograf Ole Malling

Personindex

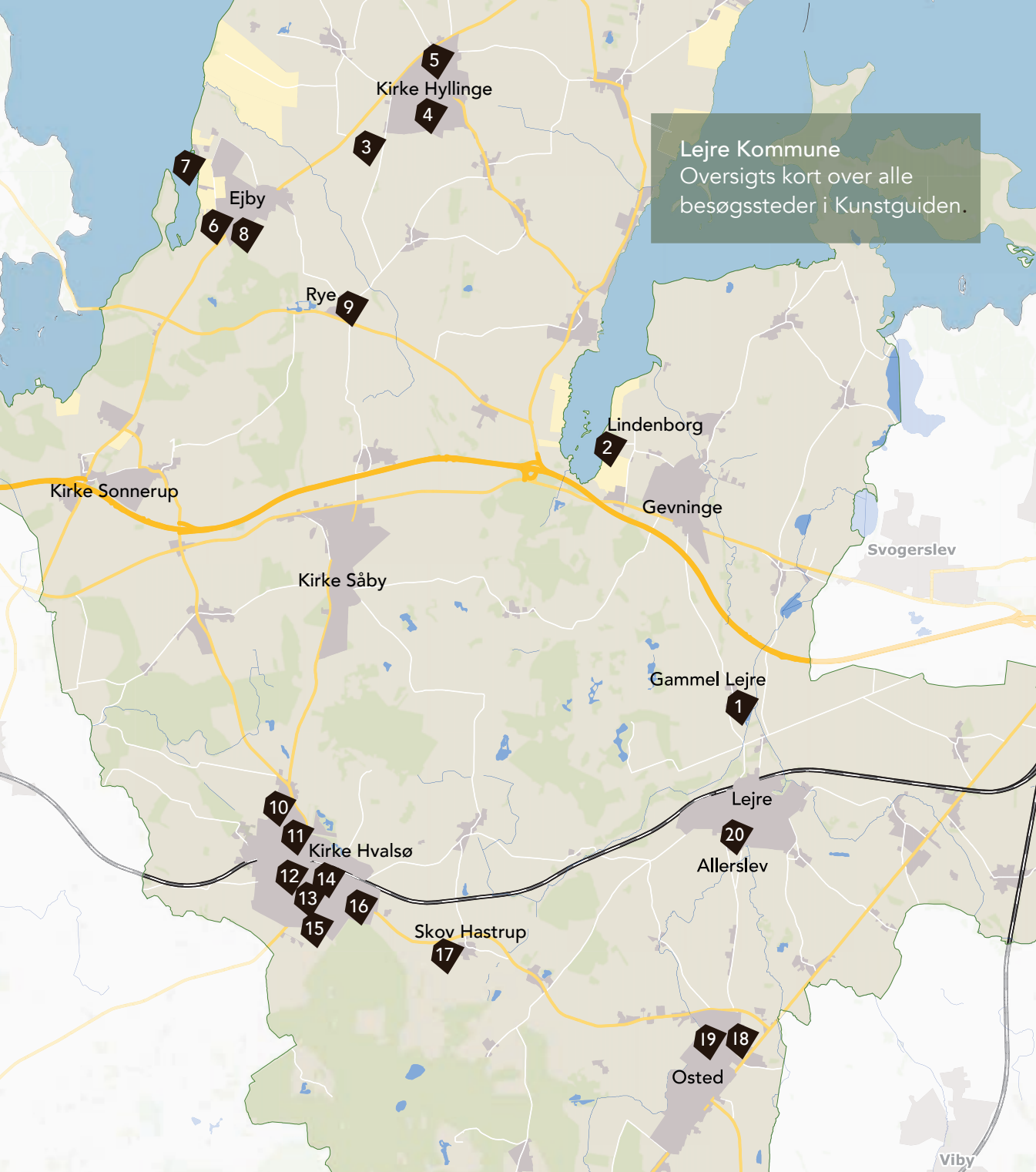
De repræsenterede kunstnere og kulturpersoner

Olaf Manske Andersen	39, 41, 42, 52
Gitte Bjørn	39, 41, 48
Lily Troelsø Borring	39, 41, 54
Peter Brandes	8, 10, 11, 74
Ole Christensen	39, 41, 44, 46, 48
Ingvar Cronhammar	41, 50
Karl Glem	15, 28
Jørn Hansen	41, 56, 58, 60
Martin A. Hansen	59, 66, 68, 69
Poul Henningsen	15, 26
Michael Martinu	15, 30, 31, 32
Richard Mortensen	15, 33, 34, 36
Bjørn Nørgaard	14, 16, 17, 18, 19, 21, 25, 74
Martin Richard Olsen	14, 20, 21
Niels-Henning Ørsted Pedersen	12, 58, 62
Søren Schaarup	14, 24, 74
Ole Søndergaard	12, 13, 59, 71, 72, 73
Povl Søndergaard	9, 12, 13, 59, 71, 72, 73

Andre udvalgte kunstnere og kulturpersoner

Henrik Christensen	38, 42, 44, 46, 54
Kirsten Ernst	39
Valdemar Hansen	12, 62, 73
Robert Jacobsen	36
Knud W. Jensen	16, 17
Sonja Ferlov Mancoba	36, 74
Lene Adler Petersen	17, 21
Lene Regius	39, 48
Ole Ring	39
L.A. Ring	72, 73, 74

Lejre Kommune
Oversigts kort over alle
besøgssteder i Kunstguiden.

Kirke Hyllinge

Ejby

Rye

Kirke Sonnerup

Kirke Såby

Lindenberg

Gevninge

Svogerslev

Gammel Lejre

Lejre

Kirke Hvalsø

Allerslev

Skov Hastrup

Osted

Viby

BESØG

20 *besøgssteder*

18 *kunstværker*

6 *gravsteder*

LÆS OM

18 *kunstnere og
kulturpersoner*

LEJRE
KOMMUNE

